

مشارکت مردمی در ساماندهی بافت های فرسوده شهری

با عنایت به گستردگی و اهمیت موضوع بافت های فرسوده شهری و خطرپذیری بالای مناطق شهری، بازسازی و بهسازی بافت های مذکور، جهت جلوگیری از خسارات جانی و مالی زلزله یکی از مهمترین موضوعات در رابطه با بافت های فرسوده شهری می باشد و یکی از موانع اصلی احیای این بافت ها، نحوه تامین مالی این پروژه ها است. این فرایند بدون مشارکت مردم غیرممکن و یا بسیار دشوار می باشد.

بحث مشارکت در کشور ما دارای سابقه طولانی است. در گذشته همکاری، همیاری، همدلی و تعاون واژه هایی بودند که در فرهنگ ما ارزش بالایی داشته و کاربرد بسیار داشتند. اما مشارکت مردمی در برنامه ریزی رویکرد نوینی است و نیاز به بحث و بررسی بسیار دارد. تجربه سالیان قبل در امر بهسازی و نوسازی بافت های فرسوده شهری نشان میدهد که بدون استفاده از رویکرد مشارکتی نمی توان پیشرفتی در این امر حاصل کرد.

در حال حاضر، در نظریه های شهرسازی در سراسر جهان مشارکت جایگاه مهمی به خصوص در، فرآیند بهسازی و نوسازی بافت های فرسوده شهری یافته است و در ایران طی سال های اخیر مشارکت شهروندان در تمامی امور مطرح بوده است. هسته مرکزی مفهوم مشارکت، قدرت یافتن شهروندان، همکاری و تاثیر گذاری بیشتر آنان به تحقق طرح های شهری است.

مشارکت در مفهوم گسترده، به معنی برانگیختن حساسیت و در نتیجه افزایش درک و توان مردم در جهت پاسخگویی شان به طرح های توسعه و نیز مفهوم تشویق ابتکارات محلی در زمینه توسعه سکونتگاهی است.

نقش مشارکت در احیا بافت های فرسوده

امروزه از مشارکت به عنوان کلید تحقق طرح های شهری یاد می شود؛ چرا که پروژه های شهری در ارتباط تنگاتنگ با کیفیت محیط زندگی، نوسانات اقتصادی، شرایط زیست محیطی و عوامل گوناگونی است که انسان ها و گروه های انسانی را در برابر منافع یا زیان ها قرار می دهد.

مشارکت بر این عقیده استوار است که همه افراد حق دارند در مورد اموری که مربوط به خودشان است احساس مسئولیت نمایند؛ درباره آن فکر کنند؛ اندیشه خود را بدون ترس بیان کنند و بر تصمیم هایی که بر زندگی آنها اثر می گذارد؛ دخالت داشته باشند. بنیادی ترین اندیشه زیرساخت مشارکت پذیرش اصل برابری مردمان است. مردمان هرگاه در پیوند با یکدیگر از اهمیت و ارزش برابر برخوردار شوند آنگاه مشارکت میان آنان می تواند به "برخاستن و خیز برداشتن" یاری دهد و سود بهره مندی های بسیار برای همه فراهم آورد. توجه به خواست مردم در برنامه ریزی، تعیین اولویت ها و روش های اجرا، اساسی ترین توسعه شهری به شمار می رود.

اگر "مشارکت: کلید اجرای طرح های شهری است؛" اعتمادسازی "زمینه اساسی تحقق اقدامات شهری است.

سطوح مشارکت

"مشارکت" حلقه اتصال روابط میان بخش دولتی، بخش خصوصی و بخش مردمی است که در عین تامین منافع خاص، هدف مشترکی را تامین می کند و به تحقق آن سرعت می بخشد. سطوح مشارکت با توجه به نوع طرح و زمینه سازی های اجتماعی و مدیریتی در سطح های زیر تعریف می بشود:

- مشارکت در تصمیم سازی

- مشارکت در تصمیم گیری

- مشارکت در سرمایه گذاری

- مشارکت در اجرا

- مشارکت در سنجش و بازنگری

روش های مشارکتی در احیا بافت های فرسوده

۱- شرکت سهامی

۲- سهامدار پروژه

۳- شرکت تعاونی

۴- مشارکت مدنی

مزایای مشارکت مردم در بهسازی و نوسازی بافت های فرسوده شهری

مشارکت فرآیندی است که مراحل مختلفی دارد و طی همه این مراحل می تواند حقوق شهروندی را میسر سازد لذا در اینجا به محاسن مشارکت شهروندی به عنوان عامل مهم در پیشبرد اهداف بهسازی و نوسازی بافت های فرسوده و ناکارآمد شهری پرداخته می گردد:

۱- یک فرآیند مشارکت مردمی می تواند کمک موثری برای رفع موانع سیاست گذاری و اجرای طرح ها باشد. شهروندان مطلع و درگیر در امورات محله شان، شهروندان متخصصی می شوند که از نظر فنی، وضعیت های

بحرانی و مساله ساز را درک کرده و به دنبال راه حل های کل نگر و فراگیر می باشند. در این صورت در اجرای برنامه ها نه تنها ممانعتی به عمل نمی آورند بلکه همکاری های موثری نیز می نمایند.

۲- از طرف دیگر فعالین محلات اجتماعات محلی می توانند تماس مستمری با تصمیم گیران و برنامه ریزان شهری داشته و نظراتشان را در جوی آرام و بدون جنجال به آنها منتقل کنند و در جریان امور نیز قرار گیرند. در واقع مشارکت روشی است که از حقوق تمامی آحاد جامعه در طرح ها و برنامه ها حمایت کرده و آنها در امور خودشان دخیل می کند.

۳- مشارکت مردمی راهی ارزشمند و موثر برای کاهش اختلافات و نارضایتی هاست و احتمال بروز دعاوی حقوقی بسیار کاهش می باشد.

۴- ساختارهای مشارکتی همانند بهبود گردش پیرامون سیاست های محیطی پیشنهاد شده و مورد پذیرش قرار گرفت. در شکل گیری سیاست گذاری محیطی برای اطلاع برنامه ریزان مفید بوده و همچنین برای موفقیت در ایجاد همفکری میان شهروندان اثر بخش می باشد.

عوامل زمینه ساز در مشارکت مردمی

- ۱- یکی از عوامل موثر بر مشارکت مردم، اطلاعات آنها در مورد مشارکت است.
- ۲- دومین عامل در مشارکت، تصور فرد از پیامدهای مشارکت است.
- ۳- سومین عامل موثر در شکل گیری انگیزه های درونی در زمینه مشارکت، ارزش داوری در زمینه پیامدهای متصور بر مشارکت است.
- ۴- عامل موثر دیگری که می تواند نقش تسهیل کننده و یا مانع را در ایجاد انگیزه برای مشارکت بازی نماید، سوابق فرد در زمینه مشارکت است.
- ۵- ویژگی های فردی را نیز می بایستی مدنظر قرار داد.

موانع مشارکت در بهسازی و نوسازی بافت های فرسوده

- ۱- موانع ساختاری
- ۲- موانع فرهنگی - اجتماعی
- ۳- عدم مداخله واقعی مردم

۴- عدم اطلاع مردم از برنامه ها

۵- محدودیت های قانونی

۶- احساس عدم تعلق به محله

۷- عدم شناخت جایگاه سازمان های غیردولتی

۸- محدودیت های اقتصادی

۹- موانع سیاسی مشارکت

منابع:

- ✓ معرفی برخی از روش های مشارکت در تامین مالی در بازسازی بافت های فرسوده شهری - احمد نوروزی
- ✓ جایگاه مشارکت مردمی در ساماندهی بافت های فرسوده شهری - دکتر محمدرضا پورجعفر - زهرالسادات اردستانی
- ✓ رویکرد تعاون محور در بهسازی و نوسازی بافت های فرسوده شهری - محمدرضا برزگر - علی سلطانی - سعیدی اکبریان